

SKÖNHETEN OCH ODJURET

TEMAN: SAGANS ESTETIK • SAGA, DRÖM, VERKLIGHET • KVINNLIGT OCH MANLIGT • VAD ÄR ÄKTA KÄRLEK?

REKOMMENDERAD FRÅN: ÅK 7

EN FILMHANDLEDNING AV MALENA JANSON

HANDLING

En kvinna läser godnattsaga för två barn och snart förflyttas vi in i sagan som handlar om en rik köpman med tre döttrar och tre söner. När köpmannens fullastade skepp förliser familjen i ett slag ruinerad och tvingas flytta från sitt stiliga stadshus till ett enkelt hus på landet. De enda som trivs där är yngsta dottern Belle och hennes poetiskt lagda bror Tristan.

På väg hem från ett misslyckat affärsbesök i stan hamnar pappan i ett snöoväder. Hästen halkar och blir liggande och själv faller han ner i ett hål som leder till ett magiskt slott. Det verkar övergivet men därinne finner han ett dignande middagsbord, gyllene kandelabrar som tänds av sig själva och en skattkista med alla saker hans döttrar önskat sig. Förutom en sak; rosen som Belle har bett om. Den hittar han i stället i en gigantisk buske utanför, men när han bryter av den blir han överfallen av ett hemskt odjur som menar att han måste sona rosstölden med sitt liv. Pappan får en enda dag tillsammans med sina barn, därefter måste han återvända till odjurets slott och dö. Om han inte lyder kommer hela familjen att dö.

När Belle får höra historien om rosen och odjuret tar hon sin fars plats och beger sig till det magiska slottet. Där är nu grönskande och fullt av liv. Ett vackert rum har ställts iordning åt henne, hon tar på sig en finklänning som är framhängd och går ner till en strålande supé. Odjuret, som håller sig i bakgrunden, berättar för henne att hon nu ska bo på slottet och att hon måste följa två regler: alltid infinna sig till middag klockan sju och aldrig lämna slottet efter mörkrets inbrott.

De kommande dagarna undersöker Belle omgivningarna och blir vän med de underliga hundliknande varelserna som bor i slottet. När hon sover drömmer hon om en annan tid eller värld som småningom utvecklas till en berättelse i berättelsen och handlar om en prinsessa som är gift med en prins som är besatt av tanken på att döda den gyllene hjort som lever i skogen och gäckt honom länge.

När Belle nästa gång är på upptäcktsfärd hittar hon längst inne i den gigantiska rosenbusken statyn av en sovande ung kvinna som på pricken liknar prinsessan hon drömt om. Hon pratar numera alltmer med odjuret i samband med måltiderna och lyckas förhandla sig till ett sista dygn tillsammans med sin familj mot att hon dansar en dans med odjuret. Medan de

valsar förvandlas den öde dansbanan till en praktfull sal fylld med festklädda människor som applåderar dem. Belle lutar sitt huvud mot odjurets bröst men skjuter honom ifrån sig när han frågar om hon någonsin kan älska honom. ”Jag kommer alltid att avsky dig!” skriker hon och rusar därifrån, ut i skogen och ut på en istäckt sjö. När odjuret kastar sig över henne spricker isen och hon är på väg att drunkna men han drar upp henne och tar henne in i värme och säkerhet där han ber om förlåtelse och lovar att hon ska få träffa sin familj.

När Belle dagen därpå kommer hem är huset rörigt, fönstren igenspikade och bröderna beväpnade och bråkiga. Pappan har legat som i koma sedan Belle försvann och hon lägger sig intill honom och drömmer igen om prinsessan och prinsen. Den här gången lyckas prinsen skjuta den gyllene hjorten men precis innan den dör förvandlas den till prinsessan som visar sig vara en skogsnyf som tagit mänsklig skepnad för att få reda på vad ”kärlek” är. Innan prinsessan dör ber hon sin far, skogsguden, att skona hennes älskade prins men skogsguden är obecklig och lägger en förbannelse över slottet och prinsen, som förvandlas till odjuret.

Medan Belle drömmer ger sig två av hennes bröder iväg för att plundra odjurets slott. På vägen slår de sig samman med skurken Perducas och hans gäng. När de kommer fram till slottet går de loss och stjälar och slår sönder allt i sin väg. Då kommer de jättelika statyerna till liv och hämnas på inkräktarna genom att krossa dem. Snart kommer Belle fram för att hindra bråket vilket slutar med att Perducas sticker en kniv i odjuret som segnar ner. Då bryter ett fruktansvärt oväder loss, slingerväxter hotar att döda dem alla och Perducas blir levande begravd. Tillsammans med sina bröder baxar Belle in odjuret till en magisk källa inne i slottet, sänker ner honom i dess helande vatten och berättar att hon älskar honom. Förbannelsen hävs och odjuret förvandlas åter till prinsen.

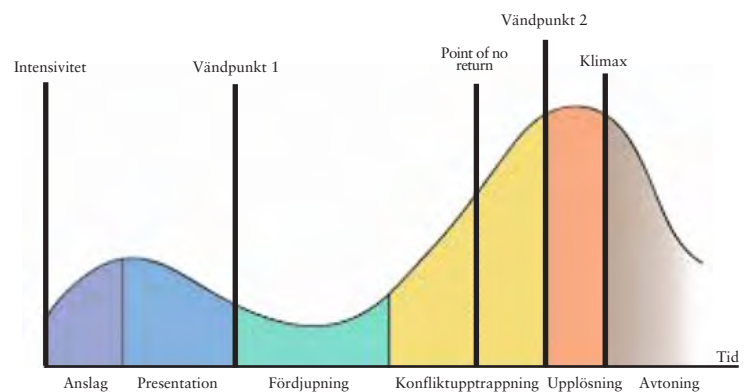
I ramberättelsen slår kvinnan ihop sagoboken och stoppar om barnen och vi ser då att kvinnan i själva verket är Belle själv. Därefter går hon till sin make ute i trädgården och när de omfamnar varandra ser vi att han är prinsen från sagan.

TEMA: SAGANS ESTETIK

Skönheten och odjuret, eller *La belle et la bête* som den franska originaltiteln lyder, är en film som bygger på en berättelse som ursprungligen skrevs av Gabrielle-Suzanne Barbot de Villeneuve 1740. Det finns dock litteraturforskare som hävdar att historien är betydligt äldre och berättades muntligt redan för 4000 år sedan! Liksom andra klassiska folksagor följer *Skönheten och odjuret* en bestämd form, eller dramaturgi, och innehåller en rad element som vi känner igen och accepterar eftersom vi redan i anslaget förstår att filmen är just en saga. Fördjupa er i dessa särdrag som vi kan kalla för *sagans estetik*!

Fundera först på hur filmen är uppbyggd: hur den börjar och slutar och hur händelseutvecklingen däremellan ser ut. Här kan du ta hjälp av den dramaturgiska modell för klassisk Hollywoodfilm som skapades redan på 1920-talet och som de allra flesta filmer än i dag bygger på – och som faktiskt i sin tur bygger just på de gamla sago- och dramatiktraditionerna. Enligt denna modell består

en film av tre akter som skiljs åt av *vändpunkter*, d v s viktiga händelser som gör att historien tar en ny vändning. Se bilden nedan!

Akt 1 börjar med en inledning, eller ett *anslag*, där vi träffar filmens huvudperson/er och får grundläggande information om hen/dem. Därefter fördjupas och kompletteras den här presentationen fram till första vändpunkten som brukar vara en konflikt eller ett problem som uppstår och som måste lösas. **Akt 2** är filmens klart längsta och här fördjupas historien och konflikten trappas upp fram till andra vändpunkten. Mot slutet av akt 2, ungefär två tredjedelar in i filmen, inträffar det som på filmspråk kallas *point of no return*. Det är en händelse som är så avgörande för berättelsen att det inte finns någon väg tillbaka och från och med denna stund tycks historien bara kunna utvecklas åt ett håll. **Akt 3** är ofta ganska kort och inleds med filmens *klimax*, det vill säga berättelsens höjdpunkt som ofta är väldigt dramatisk. Efter klimax saktar berättelsen av och filmen slutar i en *avtoning* som är ett slags avrundning som får publiken att varva ner och slappna av innan de lämnar biosalongen eller slår av skärmen.

- Jämför *Skönheten och odjuret* med den klassiska dramaturgiska modellen och försök att pricka in vändpunkterna, point of no return och klimax. Gör det parvis eller i helgrupp och använd er av papper och penna eller whiteboard för att göra ett dramaturgiskt ”schema” över filmen. Hur stämmer filmen överens med modellen?

Förutom att filmen bygger på en klassisk sagostruktur så innehåller den också många element som är typiska för folksagan. Försök hitta dessa genom att fundera på följande:

- I vilken tid och miljö utspelar sig *Skönheten och odjuret*?
- Vilka genomgående motsatspar bygger berättelsen på? Tänk på miljöer, färger, känslor, egenskaper, utseenden, kön o s v.
- Vilka magiska och/eller mytologiska inslag eller element finns i filmen?
- När förekommer det klassiska sagotalet tre i filmen? Tänk både på saker och händelser. (Och ta gärna reda på varför just talet tre blivit så klassiskt!)
- Vilket är filmens *budskap* eller ”moral”? Det vill säga vad kan vi som människor lära oss av *Skönheten och odjuret*?

Även visuellt (utseendemässigt) och audiellt (ljudmässigt) är *Skönheten och odjuret* en typisk saga. Precis som i andra fantasyfilmer är miljöerna, scenografin, sminket och kostymerna konstruerade för att skapa en viss stämning snarare än vara realistiska, eller verklighetstroga. Och stämningen förhöjs effektivt av filmens ljudspår: musiken, ljudeffekterna och dialogen hör ju hemma i fantasyvärlden snarare än i vardagen.

- Vad tycker du om fantasy som genre? Berätta vad du gillar respektive ogillar med filmer som utspelar sig i en sagovärld. Jämför gärna *Skönheten och odjuret* med andra fantasyfilmer.

Skönheten och odjuret bygger som sagt på en gammal saga och den har filmatiserats många gånger. Två av de mest kända versionerna är den franske regissören Jean Cocteaus från 1946 och Disneys tecknade från 1991.

- På vilka sätt tycker du att den här senaste versionen av *Skönheten och odjuret* är typisk för 2010-talet? Vad gör den modern?
- Remakes på gamla filmer är ett vanligt fenomen. Ge exempel på några remakes från senare år och diskutera varför de görs och varför de blir så populära.

TEMA: SAGA, DRÖM, VERKLIGHET

Precis som de flesta folksagor börjar *Skönheten och odjuret* med frasen "Det var en gång ...". I filmens inledning möter vi en kvinna som läser högt ur en bok för två barn som lyssnar engagerat, och detta scenario återkommer och avslutar också filmen, så att den bildar ett slags ramberättelse för historien om Belle och odjuret, som ju är "huvudberättelsen". Men samtidigt utgör historien om Belle och odjuret ett slags ramberättelse till historien om prinsessan/skogsnyfven och prinsen/jägaren som ju Belle drömmer fram. Filmen består således av tre olika berättelser som löper parallellt och ibland går in i varandra.

- Bena ut vad som är "verkligt" (har hänt "på riktigt"), vad som är "dröm" och vad som är påhittad "saga" inom filmens universum. Hur förhåller sig t ex sagan om Belle och odjuret till den familj som vi möter i filmens ramberättelse? Vilka "bevis" finns för att kvinnan som läser sagan och Belle faktiskt skulle kunna vara samma person? Håller den "filmiska logiken" ihop eller har den luckor?
- Varför tror du att filmskaparna har valt att konstruera filmen på det här sättet, i flera olika skikt, i stället för att t ex berätta historien om Belle och odjuret "rakt av", utan ramberättelse och drömscener? Vad tillför dessa "extralager" till filmen som helhet?

Även i vår vanliga, utomfilmiska värld kan en säga att flera "verklighetsskikt" faktiskt existerar parallellt. Dels har vi människor den mentala förmågan att drömma (både när vi sover och när vi är vakna), fantisera och leva oss in i fiktiva världar (tänk tv-serier, spel och böcker). Dels kan en säga att vår kultur består av en yttre, fysisk värld och en virtuell, digital värld – och vi tillbringar ungefär lika mycket av vår vakna tid i båda dessa.

- Reflektera kring och diskutera begreppet "verklighet". Vad är verkligt och vad är överkligt i vår värld? Vad eller vem avgör vad som är (o)verkligt? Går det överhuvudtaget att fastslå vad som är "verkligt" eller är det upp till var och en? Resonera nyfiket och grundligt, vänd på argumenten och lyssna på varandra!
- Många vuxna oroar sig över att barn och unga tillbringar alltför mycket tid "vid skärmen" och att de i stället borde göra "riktiga" saker och leva i "verkligheten". Det resonemanget bygger på antagandet att den fysiska världen är mer verklig än den virtuella. Hur tänker du kring detta? Vilka problem kan uppstå om en tillbringar väldigt mycket tid online? Och vilka kan uppstå om en tillbringar väldigt lite tid online?

TEMA: KVINNLIGT OCH MANLIGT

På senare år har alltmer uppmärksamhet riktats mot filmvärldens ofta stereotypa könsroller. Medan kvinnor och män i Västvärlden blivit alltmer jämställda så skildras de inom film fortfarande påfallande traditionellt, där mannen är den mer aktiva och drivande medan kvinnan är passiv och beroende. Andelen manliga huvudroller är också mycket större än de kvinnliga. Undersök hur kvinnor respektive män skildras i *Skönheten och odjuret*.

- Börja med att göra en *kvantitativ* analys, d v s räkna hur många kvinnor respektive män som förekommer i filmen.
- Gör sedan en *kvalitativ* analys, d v s beskriv gestalterna: Hur ser de ut? Vad gör de? Vad pratar de om? I vilka miljöer rör de sig? Vilken makt har de? Vilken betydelse har de för berättelsen och för filmen i sin helhet?
- Dra sedan slutsatser av din analys genom att svara på följande fråga: Vad är ”kvinnligt” respektive ”manligt” i filmen? Tänk både på utseende, beteende och makt.
- Vilka andra möjligheter till könsidentifikation än ”kvinna” och ”man” finns i filmen? Finns det några gestalter som inte kan placeras i kategorierna ”kvinna” eller ”man”?

Den traditionella sagan är ofta könsstereotyp, så det är på sätt och vis inte så konstigt att också *Skönheten och odjuret* är gammaldags i det avseendet. Men på senare år har det kommit en rad uppdaterade versioner av klassiska folksagor som moderniserar könsrollerna och gör dem mer komplexa och jämställda. Några exempel är *Red Riding Hood* från 2011, *Snow White and the Huntsman* från 2012 och *Hansel and Gretel: Witch Hunters* (2013).

- Se någon av dessa (eller liknande filmer) och gör samma *kvantitativa och kvalitativa* analys som du gjorde på *Skönheten och odjuret*. Vad är ”kvinnligt” respektive ”manligt” i den uppdaterade sagofilmen? Hur har könsrollerna moderniserats? Vilka andra könsidentifikationer än ”kvinna” och ”man” erbjuder filmen?
- Fundera på och fantisera kring hur *Skönheten och odjuret* skulle kunna moderniseras ur könsrollsperspektiv! Skriv om Belles och odjurets karaktärer så att deras egenskaper, utseenden och handlingar anpassas till de könsroller som gäller i det svenska samhället i dag.

TEMA: VAD ÄR ÄKTA KÄRLEK?

I *Skönheten och odjuret* blir den unga vackra kvinnan Belle mot alla odds kär i det hemska, fula odjuret. Tack vare Belles kärlek hävs den urgamla förbannelsen som vilar över odjuret/prinsen och hans slott. Filmen handlar till stor del om kärlekens väsen, d v s vad ”äkta” kärlek är för något, vad som väcker vår kärlek, vad och hur mycket vi är beredda för att offra för kärleken och den vi älskar o s v.

- Det sägs ibland att ”kärleken är blind”. Vad menas egentligen med det? Hur går det talesättet att applicera på *Skönheten och odjuret*?
- Tack vare Belles kärlek till odjuret hävs förbannelsen och han återtar sin forna människogestalt. Men hur vet vi att odjuret verkligen älskar Belle? Kan det vara så att han bara låtsas vara kär i henne för att hon ska bli kär i honom och han därmed åter ska bli människa? Och hur tror ni att Belles kärlek till odjuret påverkas av att han förvandlas till människa? Tänk om hon tyckte bättre om honom som odjur? Fundera och diskutera!

Skönheten och odjuret handlar också om mer negativa krafter och handlingar som kärleken kan väcka och driva fram. Vi ser i filmen exempel på hur personer i kärlekens namn genomdriver sin vilja och hur de utövar makt över en partner genom manipulation och utpressning.

- När prinsessan ber prinsen sluta jaga den gyllene hjorten svarar han att han ska sluta på ett villkor, nämligen att hon ”ger honom en son”. Fundera över den här situationen. Varför ber prinsessan prinsen att sluta jaga hjorten? Varför är prinsen så besatt av att döda hjorten? Hur kan den ena personen i en kärleksrelation på detta sätt tvinga till sig ett barn? Hur tror ni att prinsessan känner när prinsen ställer detta ultimatum? Och tänk om hon skulle bli gravid men barnet skulle bli en flicka – vad händer då?
- Belle lovar att hon ska dansa med odjuret om hon får träffa sin familj en sista gång. På vilket sätt utnyttjar Belle odjurets kärlek till henne i den situationen? Har Belle ett övertag över odjuret genom att han är kär i henne medan hon inte är kär i honom? Är det okej att på det här sättet köpslå med någons kärlek? Fundera och resonera kring makt och moral i den här och liknande situationer som du själv varit med om eller bevittnat i verkligheten eller fiktionen.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Original titel: *La belle et la bête*
Genre: Spelfilm
Regi: Christophe Gans

Sverige, 2014
Längd: 108 min.
Språk: Franska
Textat språk: Svenska
Rekommenderad från: ÅK 7

Distribution: Filmcentrum
Bredgränd 2
111 40 Stockholm
Tel: 08 545 275 00
www.filmcentrum.se
E-post: distribution@filmcentrum.se